

Warszawa, 28.11.2011 r.

RPO-686005-VII-720.5/11/PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Aresztu Śledczego i Oddziału Zewnętrznego w Olsztynie.
(wyciąg).**

1. Wstęp.

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 19 - 21 października 2011 r., do Aresztu Śledczego w Olsztynie przy AL. J. Piłsudskiego 3 oraz jego Oddziału Zewnętrznego w Olsztynie zlokalizowanego przy ul. Opolskiej 42 (zwanymi dalej Aresztem, OZ lub jednostką/placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem). W obu wizytacjach wzięła ponadto udział przedstawicielka Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.

W trakcie wizytacji wykorzystano następujące urządzenia pomiarowe: multimetr CEM DT-8820, dalmierz laserowy Makita LD060P oraz aparat fotograficzny.

Krajowy Mechanizm Prewencji sprawdził na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności przebywających w Areszcie oraz jego Oddziale Zewnętrznym, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowy z Dyrektorem AŚ w Olsztynie oraz Kierownikiem Oddziału Zewnętrznego, jak również z personelem obu jednostek;
- dokonano oglądu terenu placówek oraz pomieszczeń użytkowanych przez osadzonych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, cel przejściowych, cel zabezpieczających, celi izolacyjnej, świetlic, palarni, sanitariatów, łaźni, kuchni i stołówki, sali do ćwiczeń siłowych, ambulatoriów, bibliotek, sal widzeń, kantyn i kaplic;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy z osobami pozbawionymi jednostki oraz z funkcjonariuszami i pracownikami jednostek;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali Dyrektorowi Aresztu Śledczego i Kierownikowi Oddziału Zewnętrznego oraz wysłuchali ich wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumenty związane z funkcjonowaniem obu jednostek.

Areszt Śledczy w Olsztynie przeznaczony jest dla tymczasowo aresztowanych mężczyzn. Mogą w nim również przebywać osadzeni zakwalifikowani jako wymagający osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo aresztu lub zakładu, jak również mężczyźni i kobiety skierowani do ośrodka diagnostycznego oraz tymczasowo aresztowani chorzy na cukrzycę insulinozależną.

Oddział Zewnętrzny Aresztu jest zakładem karnym typu półotwartego (z wyodrębnionymi oddziałami zakładu otwartego), przeznaczonym dla osób odbywających karę po raz pierwszy (P-2, P-3) oraz młodocianych (M-2, M-3).

2. Legalność pobytu.

Pojemność Aresztu wynosi 189 miejsc. W dniu 19 października 2011 r. w Areszcie osadzonych było łącznie 175 osób. Spośród tych osób, 8 przebywało w Ośrodku Diagnostycznym Aresztu, część oczekiwała na przetransportowanie do innych jednostek, a pozostali przebywali w Areszcie ze względu na czynności procesowe, w których uczestniczyli.

Pojemność OZ ustalona została na 340 miejsc zakwaterowania. Stan populacji osób pozbawionych wolności w Oddziale Zewnętrznym w dniu 20 października wynosił 332 osoby.

Osoby pozbawione wolności rozmieszczone były w obu wizytowanych jednostkach zgodnie z posiadaniem statusem penitencjarnym i podgrupami klasyfikacyjnymi.

3. Personel.

Areszt Śledczy i OZ w Olsztynie, funkcjonują w systemie oddziałów penitencjarnych. Zastępca Dyrektora Aresztu kieruje I oddziałem penitencjarnym, w skład którego wchodzi 4 oddziały mieszkalne AŚ. Drugi oddział penitencjarny to Oddział Zewnętrzny składający się z 3 pawilonów mieszkalnych, którym kieruje Kierownik OZ.

W dziale penitencjarnym Aresztu zatrudnionych jest 7 osób. W skład działu wchodzi: kierownik działu penitencjarnego, 5 wychowawców i psycholog. W ośrodku diagnostycznym, wraz z kierownikiem, pracują 3 osoby (psycholodzy). Zgodnie z wewnętrznymi ustaleniami, do pomocy w tym oddziale przydzielony został także jeden z wychowawców Aresztu oraz psychiatra zatrudniony w jednostce na 0,45 etatu. Kadre penitencjarną OZ stanowi 8 funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Wszyscy pracownicy wymienionych działów legitymują się wykształceniem wyższym.

W dziale ochrony obu jednostek pracuje łącznie 100 osób (70 w Areszcie i 30 w OZ).

W roku ubiegłym, Dyrektor Aresztu ukarał dyscyplinarnie 4 funkcjonariuszy działu ochrony za niedopełnienie obowiązków wynikających z zajmowanego przez nich stanowiska. W trzech przypadkach wymierzona kara miała charakter nagany, w jednym zaś ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym. W roku bieżącym, jeden ze starszych wychowawców został ostrzeżony przez Dyrektora Aresztu o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym, w związku z przeglądaniem zabronionych stron internetowych. Żadna z ujawnionych nieprawidłowości w postępowaniach funkcjonariuszy nie dotyczyła traktowania więźniów.

Z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji wynika, iż liczba osób pozbawionych wolności przypadająca na jednego wychowawcę w OZ wynosi 60. W porównaniu do Aresztu jest ona o 15 osadzonych wyższa. Spostrzeżenie przedstawiciele KMP podzielili również Dyrektor Aresztu oraz Kierownik OZ, którzy wskazali na potrzebę zwiększenia liczby etatów wychowawców w Oddziale Zewnętrznym.

W opinii kierowniczkii ośrodka diagnostycznego, w podległym jej oddziale nie występują braki kadrowe. Kierowniczka zwróciła jednocześnie uwagę, że obecnie panująca sytuacja w zakresie obłożenia pracą psychologa penitencjarnego, w związku z zatrudnieniem dodatkowego, również nie budzi zastrzeżeń. Zatrudnienie drugiego psychologa penitencjarnego rozwiązało jednocześnie problem dezorganizacji pracy ośrodka diagnostycznego, spowodowanej koniecznością zastępowania psychologa penitencjarnego podczas jego nieobecności, przez jednego z psychologów z ośrodka.

4. Warunki bytowe.

Zakwaterowanie osób pozbawionych wolności w Areszcie odbywa się w 4 oddziałach mieszkalnych zlokalizowanych w jednym, dwukondygnacyjnym budynku penitencjarnym.

Osoby pozbawione wolności przebywają w 93 celach mieszkalnych (2 - 6-osobowych). Stan wszystkich cel w Areszcie określić należy jako dobry. Wszystkie są skanalizowane. Doprowadzono do nich ciepłą wodę, z której osadzeni

mogą korzystać w godzinach określonych w Porządku wewnętrznym. We wszystkich celach mieszkalnych kąpiki sanitarne posiadają trwałą zabudowę. Zarówno stan podłóg oraz ścian nie budził zastrzeżeń wizytujących. Również stan urządzeń sanitarnych znajdujących się w celach mieszkalnych Aresztu ocenić należy jako dobry. We wszystkich wizytowanych przez KMP celach panowała temperatura właściwa dla pomieszczeń przeznaczonych na stały pobyt ludzi (nie mniejsza niż 20°C). Ze względu na usytuowanie Aresztu w centrum miasta, na zewnętrznych stronach okien cel mieszkalnych zamontowano przesłony okienne uniemożliwiające nawiązywanie przez osoby pozbawione wolności nielegalnych kontaktów z światem zewnętrznym.

Niewątpliwie jednak cele, które ze względu na swoje tymczasowe przeznaczenie charakteryzują się zwiększoną rotacją osób w nich umieszczanych (cele przejściowe oraz cele w ośrodku diagnostycznym) wymagają w opinii KMP poczynienia bieżących napraw i remontów.

Ogląd cel przeprowadzony przez pracowników KMP w trakcie wizytacji Aresztu, wykazał brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łóżek. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, ich brak może przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

W Areszcie znajdują się ponadto 3 jednoosobowe cele dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Cele oraz znajdujące się w nich kąpiki sanitarne są monitorowane. Podgląd kąpika sanitarnego odbywa się przy wykorzystaniu programu umożliwiającego maskowanie miejsc intymnych osób pozbawionych wolności w trakcie załatwiania potrzeb fizjologicznych. W trakcie wizytacji w celach tych przebywały osoby pozbawione wolności, które nie posiadały statusu „N”, lecz potrzeba ich umieszczenia w celach monitorowanych wynikała z przesłanek wynikających z treści § 90 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 31 października 2003 r. w sprawie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. Nr 194, poz. 1902) oraz z art. 116 § 5a Kodeksu karnego wykonawczego.

Cele zabezpieczające oraz cela izolacyjna nie były wykorzystywane w trakcie wizytacji. Ich stan nie budził zastrzeżeń przedstawicieli KMP.

Jak wspomniano na wstępie, zakwaterowanie więźniów w OZ odbywa się w trzech parterowych pawilonach mieszkalnych, w których na potrzeby z tym związane przeznaczono łącznie 41 cel. Przeważają cele wieloosobowe (6, 9 i 11-osobowe). We wszystkich zwizytowanych przez KMP celach panowała wzorowa czystość i porządek. Stan podłóg oraz ścian, jak również stolarki okiennej nie budził zastrzeżeń wizytujących. Stan wyposażenia kwaterunkowego cel mieszkalnych określić należy jako dobry. Podobnie jednakże jak w Areszcie, tak i w OZ zauważalny był brak drabinek oraz zabezpieczeń górnych łóżek.

W czasie wizytacji OZ miała miejsce awaria ogrzewania. Temperatura zmierzona w wybranych celach Oddziału Zewnętrznego wynosiła ok. 18,5°C. Brak ogrzewania odczuwalny był również w budynku administracji jednostki.

W odróżnieniu do cel mieszkalnych, których stan w opinii KMP jest dobry, bieżących napraw wymagają ściany na korytarzach pawilonów. Posiadają one widoczne ubytki oraz ślady wilgoci.

W każdym z pawilonów mieszkalnych znajdują się węzły sanitarne dla więźniów, w skład których wchodzi toalety oraz łaźnie. Stan sanitariatów określić można jako zadowalający. Pomieszczenia wyłożone są gresem oraz glazurą; utrzymane są w czystości. W łaźniach oraz toaletach, poza nielicznymi przypadkami łuszczenia się farby na suficie, nie widać było śladów wilgoci. W związku z faktem, iż stanowiska prysznicowe w poszczególnych łaźniach wyodrębnione są pomiędzy sobą za pomocą murowanych przegród, wizytujący zwrócili uwagę na brak przesłon umożliwiających poszanowanie intymności w czasie kąpieli. Warto w tym miejscu dodać, iż zgodnie z regułą 19.3 Europejskich Reguł Więziennych [Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych]

„Więżniowie powinni mieć stały dostęp do higienicznych i zapewniających prywatność sanitariatów”.

Uwagę wizytujących zwrócił (zarówno w Areszcie jak i podległym mu OZ) brak właściwego dostosowania pomieszczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnością, poruszającej się na wózku inwalidzkim. Wprawdzie jedna z cel mieszkalnych w OZ, która została przedstawiona wizytującym, jako przystosowana do potrzeb takich osób, posiadała szersze drzwi pozbawione progów, lecz były to jedyne udogodnienia w niej zorganizowane. Brakowało innych, jak chociażby uchwytów umożliwiających korzystanie z węzła sanitarnego zlokalizowanego w celi, czy uchwytów ułatwiających wstawanie z łóżek. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „poniżającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Wszystkie osoby pozbawione wolności, zarówno w Areszcie jak i OZ przebywały w celach mieszkalnych spełniających normę 3 m² przypadających na 1 osobę. Na potrzeby związane z zakwaterowaniem więźniów nie były wykorzystywane inne pomieszczenia, aniżeli cele mieszkalne.

Osadzeni z AŚ, z którymi przeprowadzono rozmowy, w większości ocenili warunki bytowe w celach jako dobre lub dość dobre. Jako przykłady uciążliwości związanych z omawianym zagadaniem podawali m.in. zastosowanie jarzeniówek do oświetlania cel mieszkalnych, które powodują zmęczenie, wzroku jak również czasowe ograniczenia w dostawie energii elektrycznej do cel. Podnoszono także zarzuty, iż zamontowane przesłony okienne ograniczają dopływ światła dziennego.

Osoby pozbawione wolności, przebywające w OZ oceniały warunki bytowe na ogół dobrze. Głównym zarzutem, który podnosiły była awaria centralnego ogrzewania, jednakże rozumieli, iż jest ona niezależna od administracji jednostki, która podobnie jak osadzeni, odczuwa jej skutki. Jeden z osadzonych podniósł zarzut wyeksploatowanego łóżka, które powoduje ból kręgosłupa. Kilku skazanych pracujących krytykowało czasowe ograniczenia w dostawie energii elektrycznej

szczególnie uciążliwe w porze wczesnorannej, kiedy to przygotowując się do wyjścia do pracy, nie mogą przygotować sobie ciepłego napoju.

Zarówno w Areszcie jak i OZ, osobom używającym wyroby tytoniowe stworzono warunki do korzystania z tego prawa. W Areszcie osoby takie przebywają w celach mieszkalnych dla palących. W OZ, w każdym z pawilonów mieszkalnych znajduje się palarnia zorganizowana na końcu korytarza. W trakcie wizytacji Oddziału na ukończeniu pozostawały prace zmierzające do przeniesienia palarni poza budynki mieszkalne. Termin zakończenia prac przewidywany jest na koniec listopada br.

Część osób pozbawionych wolności w Areszcie skarżyła się, iż jako osoby niepalące narażone są na obecność z palącymi podczas spacerów.

W obu jednostkach funkcjonują kantyny, w których osadzeni mogą dokonywać zakupów co najmniej trzy razy w miesiącu. Zakupy w kantynach realizowane także w trakcie widzeń przez osoby odwiedzające. Analiza cen artykułów dostępnych w kantynach, nie budzi zastrzeżeń wizytujących. Z informacji udzielonych przez towarzyszącego wizytującym w czasie oglądu Aresztu kierownika działu ochrony wynika, że w jednostce powołano komisję, do której zadań należy okresowa weryfikacji cen obowiązujących w obu kantynach.

Odnosnie zakupów w kantynie, niektórzy z osadzonych podnosili problem braku gazet w wolnej sprzedaży (możliwa tylko prenumerata) oraz marży nakładanej na karty telefoniczne. Osadzeni z OZ krytykowali sposób organizacji zakupów w kantynie, który wiąże się częstokroć z koniecznością oczekiwania w długiej kolejce.

Przygotowywanie posiłków dla osadzonych przebywających w Areszcie i Oddziale Zewnętrznym odbywa się w kuchniach znajdujących się na terenach tych jednostek. Obie działają w systemie HACCP. Z informacji przekazanych przez kierownika OZ wynika, że w razie awarii kuchni w Areszcie, kuchnia znajdująca się w podległej mu jednostce jest w stanie przygotowywać dodatkowo wyżywienie na potrzeby osadzonych w Areszcie. Stan obu kuchni oraz magazynów i ich wyposażenia, ocenić należy jako dobry. W pomieszczeniach kuchennych oraz magazynowych panowała czystość oraz porządek. Wizytujący skontrolowali wybrane losowo produkty pod kątem dat przydatności do ich spożycia i nie

stwierdzili uchybień. Z informacji przekazanych przedstawicielom KMP przez szefa kuchni w Areszcie wynika, iż nie ma problemów z przyrządzaniem posiłków związanych z wyznaniem osoby pozbawionej wolności (tzw. dieta wyznaniowa). W czasie wizytacji Aresztu i OZ, nie przebywały w nich osoby pozbawione wolności, które korzystały z takiej diety. Poza posiłkami diety podstawowej, kuchnie przygotowywały ponadto posiłki zgodne z dietą lekkostrawną, cukrzycową oraz dla cukrzyków insulino-zależnych. Posiłki spożywane są przez osadzonych w Areszcie w celach mieszkalnych, zaś w OZ w stołówce. Stan stołówki sąsiadującej z kuchnią nie budzi zastrzeżeń. Jednorazowo jest ona w stanie pomieścić ok. 80 więźniów. Limit miejsc nie jest jednakże przekraczany, gdyż zgodnie z Porządkiem wewnętrznym obowiązującym w OZ, mieszkańcy każdego z pawilonów dzieleni są na dwie grupy obiadowe, w których wychodzą na stołówkę. Liczebność każdej z grup nie przekracza 60 osób.

Poza posiłkami dostarczonymi przez administrację, skazani przebywający w OZ mogą przygotowywać sobie posiłki we własnym zakresie, korzystając z aneksów kuchennych znajdujących się w pawilonach mieszkalnych.

Wśród uwag krytycznych dotyczących wyżywienia odebranych od osadzonych w Areszcie, znalazły się uwagi dotyczące zbyt małych porcji oraz monotonią posiłków i brakiem owoców. Pojawiała się także uwaga, iż nie zrealizowane zostało zalecenie lekarskie odnośnie wydania dodatkowej porcji chleba. Oceniając kwestię wyżywienia w Oddziale Zewnętrznym, kilku osadzonych podniosło fakt zbyt małych porcji oraz jakości posiłków. Większość skazanych, krytykowała wprowadzony zakaz zabierania do cel mieszkalnych niespożytych na stołówce posiłków.

W kwestii stworzonych przez Areszt możliwości utrzymania higieny osobistej, część osób pozbawionych wolności podnosiła potrzebę zwiększenia częstotliwości kąpieli oraz słabej jakości wydawanych im środków higienicznych. Należy zauważyć w tym miejscu, że Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. stanowią iż *„Tworzy się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, w miarę możliwości codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej*

higieny.” (Reguła 19.4). Także ustawodawstwo krajowe nie ogranicza liczby kąpeli w tygodniu do jednej, pozostawiając w tym względzie możliwość ustalenia ich częstotliwości dyrektorom jednostek penitencjarnych (patrz. § 30 p 3 Regulaminu organizacyjno porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności). W związku z powyższym, KMP stoi na stanowisku, iż częstotliwość kąpeli w jednostkach penitencjarnych powinna zostać zwiększona.

Część skazanych z OZ podnosiła zarzut słabej jakości wydawanych im środków higienicznych oraz nieodświeżonych koców i materacy. Podobnie jak osadzeni z Aresztu, skazani, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili rozmowy, krytykowali zbyt niską częstotliwość kąpeli. Dodawali, że funkcjonariusze wnioskuje o zastosowanie kary dyscyplinarnej w przypadku ujawniania prób mycia się w ogólnodostępnych umywalniach w czasie nieprzeznaczonym na kąpiel. Krajowy Mechanizm Prewencji pragnie w tym miejscu przypomnieć, iż zgodnie z regułą 57.1 Europejskich Reguł Więziennych [Rekomendacja rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich rady europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych] *„Jedynie działanie mogące zagrozić porządkowi, bezpieczeństwu może być uznane za przekroczenie dyscypliny.”* Stosowanie odpowiedzialności dyscyplinarnej w takich przypadkach w opinii KMP stanowi przykład nadużywania uprawnień funkcjonariuszy.

W Oddziale Zewnętrznym Aresztu Śledczego w Olsztynie funkcjonują warsztaty naprawcze, w których zatrudniani są skazani (ślusarski, hydrauliczny, stolarnia, ogólnobudowlany). Warunki stworzone zatrudnionym ocenić należy jako dobre. W każdym z warsztatów znajdowały się informacje nt. obsługi urządzeń oraz zasad BHP.

W protokołach kontroli sanitarnej przeprowadzonych w 2010 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Olsztynie w Areszcie oraz OZ, nie stwierdzono uchybień.

5. Traktowanie.

Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora Aresztu Śledczego w Olsztynie, w 2011 r., do dnia wizytacji, środek przymusu bezpośredniego w

postaci umieszczenia w celi zabezpieczającej zastosowano wobec dwóch osadzonych. Ogląd nagrań z celi zabezpieczającej, nie ujawnił nieprawidłowości w postępowaniu funkcjonariuszy SW wobec osób pozbawionych wolności.

Dla porównania, w roku ubiegłym, liczba przypadków użycia tego środka przymusu bezpośredniego wobec osadzonych w Areszcie wyniosła 2. W obu wypadkach, zastosowanym wobec osadzonych środkiem przymusu bezpośredniego była siła fizyczna. Przesłankę do użycia siły fizycznej stanowiło rażące nieposłuszeństwo oraz groźne zakłócanie spokoju i porządku.

Od początku roku 2011 do dnia wizytacji odnotowano 15 wydarzeń nadzwyczajnych, a wśród nich m.in. – 7 samouszkodzeń, 2 samowolne oddalenia się z zatrudnienia zewnętrznego realizowanego w systemie bezkonwojowym, 2 przypadki ujawnienia przedmiotów niedozwolonych w poczekalni Oddziału Zewnętrznego, usiłowanie popełnienia samobójstwa oraz wypadek w miejscu zatrudnienia.

W rozmowach indywidualnych większość ocen osadzonych z obu jednostek, dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy było pozytywnych. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą. Nie byli też świadkami takich niedozwolonych zachowań wobec innych osadzonych.

Uwagi dotyczyły niektórych funkcjonariuszy (najczęściej młodych stażem), którzy zgodnie z informacją skarżących, nie zwracali się do nich w sposób kulturalny i w stosownej formie (zwracanie się do osadzonych „na ty”) oraz zbyt częstych w opinii rozmówców kontroli osobistych. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz. 523 ze zm.) funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania z poszanowaniem godności ludzkiej kary, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych wskazuje również treść art. 4 k.k.w.

Zgodnie z Zasadą nr 1 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia (Rezolucja

Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.) cyt.: „Wszystkie osoby poddane jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia będą traktowane w sposób humanitarny i z szacunkiem dla godności przyrodzonej istocie ludzkiej”.

Z dokumentacji skargowej udostępnionej KMP przez Dyrektora Aresztu wynika, iż w 2010 r. osadzeni w Areszcie skierowali łącznie 22 skargi (20% ogółu przyjętych do rozpatrzenia) dotyczące niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy SW. Po weryfikacji zarzutów w nich zawartych, żadna nie została uznana za zasadną. W okresie 1 stycznia – 31 września 2011 r. osadzeni skierowali łącznie 26 skarg, w których znalazły się zarzuty dotyczące niewłaściwego traktowania. Podobnie jak w roku ubiegłym, żaden z zarzutów nie został uznany za zasadny.

Żaden z osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne nie zgłosił problemu związanego ze wspólnym osadzeniem członków podkultury więziennej z innymi skazanymi. Zaznaczyć w tym miejscu należy, że według informacji przekazanych przez personel jednostki, do podkultury więziennej należy jedynie ok. 8% osadzonych w obu jednostkach (AŚ – 5%; OZ – 3%).

6. Dyscyplinowanie.

W okresie od dnia 1 czerwca 2010 r. do dnia wizytacji, Dyrektor Aresztu Śledczego w Olsztynie udzielił łącznie 3109 nagród osadzonym w Areszcie i OZ. Wśród najczęściej stosowanych znalazły się: pochwała (993), zezwolenie na widzenie bez dozoru, poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania, na okres nie przekraczający jednorazowo 30 godzin i zezwolenie na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru, na okres nie przekraczający jednorazowo 14 dni (1103) oraz zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (356). W tym samym okresie wymierzono jedynie 175 kar dyscyplinarnych. Najczęściej stosowanymi karami dyscyplinarnymi były nagany (105) oraz pozbawienie możliwości otrzymania paczek żywnościowych, na okres do 3 miesięcy (33). W analizowanym okresie, Dyrektor w 16 przypadkach udzielił zezwolenia na przekazanie upominku osobie wskazanej przez skazanego; w jednym przypadku

zdecydował o pozbawieniu wszystkich lub niektórych nie wykorzystanych przez skazanego nagród lub ulg albo zawieszeniu ich wykonania, na okres do 3 miesięcy oraz o pozbawieniu korzystania z udziału w niektórych zajęciach kulturalno-oświatowych lub sportowych, z wyjątkiem korzystania z książek i prasy, na okres do 3 miesięcy.

Podczas wizytacji nie ujawniono przypadków, w których stosowane były kary i nagrody nieprzewidziane w Kodeksie karnym wykonawczym. W trakcie rozmów przeprowadzanych w OZ, skazani żalili się jednakże, iż funkcjonariusze dyscyplinują ich werbalnie grożąc im każdorazowo zastosowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej. W ocenie rozmówców, takie permanentne działanie prowadzi w konsekwencji do ograniczania korzystania z praw im przysługujących, z obawy przed „narażeniem się funkcjonariuszom”. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, typ zakładu karnego w którym osadzeni w OZ odbywają kary pozbawienia wolności (otwarty i półotwarty) stanowi sam w sobie wystarczającą okazję do sprawdzenia samodyscypliny osadzonych. Osoby te doskonale zdają sobie sprawę, że trafiły tam w związku z pozytywną prognozą kryminologiczną i wiedzą również, że w razie naruszenia obowiązujących ich przepisów, ryzykują powrót do zakładów karnych typu zamkniętego. Dlatego też w opinii KMP nieustanne dyscyplinowanie słowne skazanych z OZ jest działaniem niewskazanym.

7. Prawo do informacji.

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są: porządek wewnętrzny Aresztu Śledczego oraz porządek wewnętrzny Oddziału Zewnętrznego.

W trakcie oglądu Aresztu Śledczego oraz OZ przedstawiciele Mechanizmu stwierdzili, że w każdej z cel znajduje się porządek wewnętrzny. Z rozmów osobami pozbawionymi wolności wynika, że są oni zorientowani w zakresie zasad panujących w placówce, a w przypadku wątpliwości czy też innych kwestii dotyczących ich sytuacji, pomocą służą m.in. wychowawcy.

W bibliotece skazani mają dostęp do aktualnych aktów prawnych. Trzeba jednak zauważyć, iż zarówno w bibliotece Aresztu jak i Oddziału Zewnętrznego brakuje tłumaczeń na języki obce wyciągów z obowiązujących przepisów prawa karnego wykonawczego. Równie przydatnym działaniem, mającym na celu wzbogacenia świadomości prawnej obcokrajowców przebywających w obu jednostkach, byłoby wydrukowanie informatorów dla cudzoziemców w polskich jednostkach penitencjarnych dostępnego na stronie internetowej Centralnego Zarządu SW i przekazanie egzemplarzy do bibliotek oraz wychowawców w obu jednostkach.

Osadzeni nie mają dostępu do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Rzecznik Praw Obywatelskich, skierował do Trybunału Konstytucyjnego w piśmie z dnia 6 sierpnia 2010 r., uwagi dotyczące stanowiska Dyrektora Generalnego Służby Więziennej negującego inicjatywę upowszechniania wśród osób pozbawionych wolności wiedzy na temat wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych w zakładach karnych, ich skutków prawnych i praktycznych. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, istnieje możliwość upowszechniania wyroków Trybunału w ramach zajęć kulturalno-oświatowych, z których mają prawo korzystać osoby skazane i tymczasowo aresztowane. Uwagi RPO zostały podzielone w dniu 11 sierpnia 2010 r. przez Szefa Biura Trybunału Konstytucyjnego (sygn. pisma S-073-14/10). Uznając za słuszne stanowisko Rzecznika w tej sprawie, Szef Biura Trybunału Konstytucyjnego stwierdził, że żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się np. za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle.

Także analiza treści Karty praw pacjenta dostępnej w obu jednostkach wskazuje na potrzebę dostosowania jej treści do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności. Właściwy akt – Karta praw pacjenta-osoby pozbawionej wolności, podobnie jak informator dla cudzoziemców, dostępna jest na stronie CZSW.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Widzenia w Areszcie odbywają się w niedziele od 8.00 do 15.00. Tymczasowo aresztowani i skazani zakwalifikowani przez Komisję Penitencjarną jako tzw. niebezpieczni korzystają z widzeń w środy w godzinach 8.00 – 15.00. W Areszcie odbywają się widzenia dla skazanych umożliwiające bezpośredni kontakt osadzonych z odwiedzającymi pod nadzorem funkcjonariusza (20 stolików) oraz widzenia dla tymczasowo aresztowanych. Te ostatnie mają miejsce w sali sąsiadującej z salą widzeń dla skazanych i w zależności od postanowienia organu dysponującego co do formy odbywania widzeń (umożliwiająca lub uniemożliwiająca bezpośredni kontakt) realizowane są w 11 stanowiskach oddzielonych pomiędzy sobą przegrodami. Stanowiska do widzeń tymczasowo aresztowanych w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z odwiedzającymi (5) pozbawione są szyby oddzielającej więźnia i odwiedzającego. Pozostałe wyposażone są w plastikowe szyby uniemożliwiające bezpośredni kontakt podczas widzeń. Ze względu na warunki powierzchniowe pokoju, w którym zorganizowano widzenia dla tymczasowo aresztowanych, ograniczona jest również sama przestrzeń pomiędzy osobami siedzącymi po jednej ze stron wydzielonych stanowisk. W ocenie KMP, warunki, w których realizowane są widzenia dla tymczasowo aresztowanych, w stosunku do których organ dysponujący nie zastrzegł odbywania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, nie gwarantują właściwego spełnienia warunku bezpośredniego kontaktu. Pomimo braku szyby, obie strony oddzielone są dość szerokimi parapetami, które w znaczny sposób utrudniają bezpośredni kontakt podczas widzenia. Dodatkowe utrudnienie stanowi wysokość, na której zamocowane są wspomniane parapety. W sytuacji osoby poruszającej się na wózku, która chciałaby przyjechać na widzenie, nawet samo zobaczenie tymczasowo aresztowanego byłoby z tego względu znacznie utrudnione, a bezpośredni kontakt - po prostu niemożliwy.

W związku z powyższym, KMP rekomenduje zmianę warunków realizacji widzeń umożliwiających bezpośredni kontakt dla osób tymczasowo aresztowanych oraz rozważenie wyznaczenia dodatkowego dnia widzeń.

Poza opisanymi widzeniami, w Areszcie udzielane są w formie nagrody o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, którego wyposażenie określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 186, poz.1820). Pomieszczenie do realizacji takich widzeń (tzw. intymnych) składa się z węzła sanitarnego oraz pokoju z kanapą fotelami oraz stolikiem. W okresie od 1 czerwca 2010 r. do dnia wizytacji, Dyrektor Aresztu przyznał omawianą nagrodę osadzonym z Aresztu w 56 przypadkach.

Więźniowie w Oddziale Zewnętrznym korzystają z widzeń w soboty i niedziele w godzinach 8.00 – 15.00. W jednostce realizowane są dwa rodzaje widzeń - obywatelce się pod nadzorem funkcjonariusza SW (22 stoliki) oraz widzenia bezdozorowe (9 stolików). W Oddziale Zewnętrznym Aresztu nie wyodrębniono pokoju do udzielania widzeń, o których mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. W ocenie KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego wykonanie wymienionej nagrody w wizytowanej jednostce, stanowi naruszenie wymienionych przepisów i uniemożliwia przyznanie osadzonym tego typu nagrody. Co więcej uzasadnienie potrzeby zagwarantowania przez jednostki penitencjarne możliwości realizacji tzw. widzeń intymnych statuuje prawodawca traktując takie widzenia na równi z innymi nagrodami przewidzianymi w katalogu z art. 138 Kodeksu karnego wykonawczego, i nie przewidując w pozostałych przepisach tego aktu, możliwości odstąpienia od przyznania takiej nagrody z powodu braków lokalowych.

Odnosnie warunków i organizacji udzielania widzeń w AŚ pojawiły się uwagi dotyczące małej ilości miejsca na sali widzeń dla skazanych oraz dla tymczasowo aresztowanych jak również postulaty wyznaczenia dodatkowego dnia widzeń. Skazani z OZ skarżyli się również na zbyt długotrwałą procedurę związaną z otrzymaniem zgody na widzenie z osobami spoza kręgu rodziny.

Osadzeni w obu jednostkach, (za wyjątkiem tymczasowo aresztowanych) mogą korzystać z samoinkasujących aparatów telefonicznych zainstalowanych w oddziałach mieszkalnych. Realizacja tego prawa w Areszcie odbywa się codziennie w godzinach 13.30 – 18.30. Maksymalny czas rozmowy wynosi 15 minut. Temu ograniczeniu nie podlegają rozmowy z obrońcami, pełnomocnikami oraz przedstawicielami o których mowa w art. 42 k.k.w. W Oddziale Zewnętrznym Aresztu, samoinkasujące aparaty telefoniczne umieszczono w pawilonach mieszkalnych oraz przed nimi (po 2 na każdy z pawilonów). Z aparatów na zewnątrz budynków osadzeni mogą korzystać w porze spacerów oraz w godzinach otwarcia krat; z tych zainstalowanych wewnątrz pawilonów – codziennie w godzinach 8.45 – 18.00. Czas rozmów telefonicznych w OZ nie jest limitowany.

Na korytarzach oddziałów umieszczono adresy instytucji (krajowych oraz międzynarodowych), do których mogą zwracać się osoby pozbawione wolności w przypadkach naruszenia przysługujących im praw. Dodatkowo, na korytarzach pawilonów mieszkalnych Oddziału Zewnętrznego umiejscowiono skrzynki, do których osadzeni mogą składać pisma kierowane do międzynarodowych organów ochrony praw człowieka.

Podczas wizytacji Aresztu odebrano pojedynczą uwagę dotyczącą zbyt długiego czasu oczekiwania na przekazanie listu, który zgodnie z informacjami przekazanymi przez więźnia, dotarł do Aresztu 6 dni wcześniej. Na dowód twierdzenia, osadzony pokazał przedstawicielce KMP pieczętkę na kopercie z datą wpływu. Sporadycznie pojawiały się także sugestie wydłużenia czasu rozmów telefonicznych w AŚ. Osoby skazane z podgrupą klasyfikacyjną P2 przebywające w Areszcie podnosiły dodatkowo zarzut, iż pomimo takiego statusu, ograniczenia obowiązujące w korzystaniu z aparatów telefonicznych dotyczące skazanych z podgrupą zamkniętą, są stosowane także wobec nich. Osoby tymczasowo aresztowane krytykowały zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych z adwokatami. Warto w tym miejscu zauważyć, iż zgodnie z art. 215 § 1 k.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215

k.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna (zob. Zbigniew Hołda w: Kodeks karny wykonawczy-Komentarz, Arche Gdańsk 2007 r.). Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c k.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 K.k.w. Również Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane.

Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

9. Prawo do ochrony zdrowia.

W każdej z wizytowanych jednostek funkcjonuje ambulatorium działające w ramach ZOZ Aresztu Śledczego w Olsztynie. Łącznie w skład personelu medycznego wchodzi: pełniący obowiązki kierownika ambulatorium - lekarz neurolog (1 etat), dwie pielęgniarki (zatrudnione na pełnych etatach) oraz ratownik medyczny. Osobom pozbawionym zapewnia się ponadto dostęp do lekarzy specjalistów: stomatologa (0,6 etatu); laryngologa (0,25 etatu); okulisty (0,3 etatu); dermatologa (0,2 etatu); chirurga (0,2 etatu) oraz psychiatry (0,6 etatu). W Oddziale Zewnętrznym zatrudniony jest również lekarz medycyny pracy zajmujący się osadzonymi zatrudnionymi poza Oddziałem.

Ambulatoria pracują w godzinach 7.00-15.00. Dostęp do lekarzy dla osadzonych z Aresztu możliwy jest w dniach powszednich w godzinach 9.00 – 14.00; więźniowie w OZ mogą korzystać zaś z konsultacji medycznych we wtorki i czwartki w godzinach 10.00 – 12.00 (stomatolog) i 12.00 – 15.30 (lekarz ogólny). Zlecone przez lekarzy leki, po godzinach pracy ambulatoriów wydawane są więźniom przez oddziałowych. W przypadku leków psychotropowych stosowana jest procedura ostrożnościowa polegająca na podaniu ich w formie proszku, który osadzony zażywa popijając wodą w obecności personelu medycznego.

W przypadku konieczności skorzystania ze specjalistycznych usług medycznych, osadzeni transportowani są do pobliskich placówek publicznej służby zdrowia w Olsztynie lub do Zakładu Karnego w Barczewie, który dysponuje szpitalem.

W skład ambulatoriów Aresztu i OZ wchodzi gabinet lekarski, gabinet zabiegowy oraz gabinet stomatologiczny. Na potrzeby personelu medycznego zorganizowano ponadto pokój socjalny. W ambulatoriach znajdują się urządzenia i medykamenty służące ratowaniu życia w nagłych wypadkach. Ambulatoria nie dysponują jednakże wózkami służącymi do przewozu pacjentów mających problemy z poruszaniem się.

W roku 2011, do dnia wizytacji w ZOZ Aresztu udzielono: 1065 porad stomatologicznych; 875 porad psychiatrycznych; 163 porady okulistyczne; 73 porady dermatologiczne oraz 34 porady chirurgiczne. Liczba porad specjalistycznych udzielonych w analogicznym okresie w OZ wynosiła: stomatolog – 290; psychiatra – 64; okulista – 73; dermatolog – 136; chirurg – 24; laryngolog - 68.

Zarówno w Areszcie jak i Oddziale Zewnętrznym, dla osadzonych wymagających izolacji ze względów zdrowotnych, stworzone zostały izby chorych (dwie w Areszcie i jedna w OZ). W czasie wizytacji, w izbach chorych nie przebywały żadne osoby pozbawione wolności. Stan tych pomieszczeń nie budził zastrzeżeń wizytujących. Wątpliwości KMP budzi jednakże fakt, iż wśród osób, z którymi rozmawiano były takie, które posiadały zwolnienie lekarskie i widoczne

objawy ostrego przeziębienia, a pomimo tego przebywały w zwykłych celach mieszkalnych narażając współlokatorów na infekcję.

Odnośnie opieki medycznej, uwagi pochodzące od niektórych osadzonych z obu jednostek, przekazane przedstawicielom KMP, dotyczyły lekceważenia przez lekarzy zgłaszanych przez nich dolegliwości, nieskutecznego leczenia, stosowania jednego lekarstwa, oraz braku realizacji zaleceń poszpitalnych dotyczących dalszego leczenia. Osadzeni z Aresztu podnosili dodatkowo zarzut krępującej obecności funkcjonariusza podczas udzielania świadczeń medycznych przez lekarza. W opinii KMP zasadą powinno być udzielanie świadczeń medycznych bez obecności funkcjonariusza nie wykonującego zawodu medycznego. Taka obecność powinna być zapewniona tylko w wypadkach, w których żąda tego wyraźnie lekarz badający osobę pozbawioną wolności.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe.

W ramach programu resocjalizacyjnego „Zapobieganie trwałej marginalizacji społecznej i stygmatyzacji osadzonych” osadzeni z Aresztu i Oddziału Zewnętrznego korzystają z przepustek z art. 91 pkt 4 k.k.w. wychodząc w 4 – 6 osobowych grupach do miejsc kultury olsztyńskiej tj.: Muzeum Przyrody przy UWM Olsztyn; Biblioteka Multimedialna „Planeta 11”; Muzeum Sportu przy OSiR w Olsztynie (spotkania ze znanymi sportowcami); Rozgłośnia Polskiego Radia Olsztyn (zrealizowano 4-godzinna audycję „na żywo” z Aresztu, Areszt otrzymał od radia profesjonalny sprzęt studyjny do przygotowywania audycji i ich emisji); Państwowe Liceum Plastyczne w Olsztynie (w ramach nawiązanej współpracy, więźniowie otrzymali dwie gipsowe figury „Baby Pruskiej”, które zostaną przez nich pomalowane; jedna z uczennic liceum w ramach pracy dyplomowej wspólnie z osadzonymi odnowiła świetlicę oddziałową w Areszcie); Filharmonia Olsztyńska; Aeroklub Warmińsko-Mazurski; Gazeta Olsztyńska (pracownicy radiowęzła Aresztu otrzymali merytoryczne wskazówki od redakcji Gazety, które mogli wykorzystać w przygotowywaniu gazetki więziennej „Pod Kasztanem”. Również w ramach tej współpracy, więźniowie otrzymują bezpłatną gazetę lokalną „Nasz Olsztyniak”); Schronisko dla zwierząt w Olsztynie. W

ramach opisanej aktywności zapoczątkowanej od stycznia 2011 r. więźniowie z obu jednostek odwiedzili w/w instytucje łącznie 46 razy.

Oddziaływania kulturalno-oświatowe prowadzone względem osadzonych z Aresztu i OZ nie wyczerpują się bynajmniej w wyjściach na zewnątrz jednostek. W ich ramach prowadzone są także programy readaptacyjne mające na celu zagospodarowanie czasu wolnego, pobudzanie własnej aktywności twórczej jak również rozpoznawania możliwości uzupełniania własnych deficytów. W tym miejscu warto wymienić chociażby następujące programy: Pasją akwarystyki, Aranżuję swoje otoczenie (odnawianie świetlic oddziałowych, świetlicy centralnej, przygotowanie szkiców i obrazów upamiętniających Beatyfikację Papieża Jana Pawła II), Edukacja ekologiczna – segregacja odpadów.

W kanałach wewnętrznych TV działającej na terenie Aresztu emitowane są audycje oraz bloki tematyczne poświęcone problematyce środowiskowej, rodzinie oraz profilaktyce zdrowotnej i uzależnień. Tytułem przykładu wymienić można następujące audycje: Przemoc wobec dzieci; Lekcje przestrogi; Strategie radzenia sobie z problemami osobistymi; Nie pijesz, nie kombinujesz - pracujesz; Życie na kredyt; Przyszła moda na narkotyki; Nie mam nic - mam wszystko.

W oddziaływaniach wychowawczych wykorzystywane są kasety video i płyty DVD z audycjami edukacyjnymi i tematycznymi dotyczącymi spraw rodzinnych, radzenia sobie z uzależnieniami i problemami osobistymi.

Ponadto w sieci radiowej obu jednostek emitowane są pogadanki i audycje opracowywane przez wychowawców i psychologa oraz inne pionierzy służb poruszające sprawy obywatelskie, wartości etyczno-moralne, a także różnego rodzaju poradnictwo, m.in. prawne, psychologiczne, z zakresu aktywizacji zawodowej, pomocy postpenitencjarnej, itp.).

Areszt, z racji ograniczonego terenu, nie zapewnia warunków do uprawiania sportu na powietrzu. Przebywający w Oddziale mają zaś do dyspozycji boisko do piłki siatkowej. Mogą również w ramach wyjść na zewnątrz grać w piłkę nożną oraz trenować tenis ziemny. Dodatkową możliwość podtrzymania sprawności fizycznej stanowi siłownia wyposażona w atestowany sprzęt do ćwiczeń.

Osoby tymczasowo aresztowane, z którymi przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji rozmawiali w Areszcie skarżyły się na brak oddziaływań kulturalno-oświatowych skierowanych w ich stronę. Pozostali więźniowie w obu jednostkach uznali warunki korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych i programów jako dobre. Wśród uwag krytycznych znalazły się: brak książek obcojęzycznych w bibliotekach, przypadki skracania czasu pobytu na świetlicach oraz brak zindywidualizowanych ofert zajęć kulturalno-oświatowych.

11. Prawo do edukacji.

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki osadzeni z Oddziału Zewnętrznego biorą udział w trzech projektach zmierzających do podnoszenia kwalifikacji zawodowych ich uczestników: „Aktywizacja społeczno-zawodowa skazanych niepełnosprawnych oraz osób skazanych na karę pozbawienia wolności na podstawie art. 207 § 1 i 209 § 1 Kodeksu karnego”; Cykl szkoleniowo-aktywizacyjny służący podniesieniu kwalifikacji zawodowych osób pozbawionych wolności oraz przygotowaniu ich do powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności”; „Penitencjarny doradca zawodowy” (fryzjer, kucharz, spawacz, brukarz, malarz, szpachlarz, elektryk). W opisanych kursach zawodowych uczestniczyło łącznie 129 skazanych. W areszcie odbyły się ponadto 3 kursy zawodowe, w których uczestniczyło 16 skazanych.

Były to następujące kursy zawodowe:

- Hydraulik
- Elektryk – 2x
- Fryzjer męski
- Brukarz – 2x
- Kucharz
- Glazurnik – posadzkarz
- Pracownik ogólnobudowlany
- Technolog robót wykończeniowych – 2x
- Ślusarz – spawacz.

12. Zatrudnienie.

W dniu 19 października 2011 r. zatrudnionych odpłatnie przy pracach porządkowych i pomocniczych wykonywanych na rzecz obu jednostek było łącznie 48 osadzonych. W wewnętrznym zatrudnieniu nieodpłatnym brało zaś udział 117 osadzonych.

Także odpłatne zatrudnienie na rzecz podmiotów zewnętrznych realizowane przez więźniów z OZ, stało w dniu wizytacji na wysokim poziomie. W tej formie zatrudnionych było bowiem 70 osadzonych. Zatrudnionych nieodpłatnie na rzecz podmiotów zewnętrznych było zaś 90 skazanych.

Łącznie zatem, w obu jednostkach, objętych zatrudnieniem w dniu 19 października 2011 r. pozostawało 325 osób pozbawionych wolności (w tym 108 odpłatnie).

Porównując powyższe dane z rokiem 2010, w którym nie obowiązywał jeszcze wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 lutego 2010 r. (P20/09) uznający za sprzeczne z ustawą zasadniczą wynagradzanie osób zatrudnionych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności kwotą niższą niż minimalne wynagrodzenie, podkreślić należy, iż spadek zatrudnienia w roku bieżącym, w którym zatrudnianie osób pozbawionych wolności ze względu na orzeczenie TK nie jest już tak korzystne dla podmiotów zewnętrznych jak w latach ubiegłych, wyniósł 32%.

Osadzeni zatrudnieni, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszali uwag dotyczących warunków i wynagrodzenia za pracę.

13. Prawo do praktyk religijnych.

Wizytowane placówki stworzyły odpowiednie możliwości do korzystania z praktyk i posług religijnych. Obie dysponują kaplicami, w których odbywają się msze św. i uroczystości religijne. Osadzeni z AŚ mogą uczestniczyć w dwóch nabożeństwach niedzielnych oraz w mszach sprawowanych z okazji świąt religijnych; skazani przebywający w OZ mają możliwość wzięcia udziału w jednej mszy św. w niedzielę oraz w mszach z okazji świąt kościelnych. Osoby pozbawione wolności w obu jednostkach, mają ponadto możliwość słuchania

nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów kultu religijnego.

Zarówno Areszt jak i Oddział Zewnętrzny współpracuje z Kościołem rzymsko-katolickim (kapelan zatrudniony na całym etacie w AŚ i ½ etatu w OZ) oraz z Kościołem grekokatolickim (wolontariusz). Poza tym, możliwość wstępu na teren jednostek posiadają także przedstawiciele Związku Wyznaniowego Świadków Jehowy i Kościoła zielonoświątkowego.

Przedstawiciele KMP nie odebrali od wybranych do rozmów więźniów uwag dotyczących możliwości wykonywania praktyk religijnych.

14. Rekomendacje.

Na podstawie *art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje:

I. Dyrektorowi Aresztu Śledczego

1. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez funkcjonariuszy;
2. rozważenie zmiany grafika rozmów telefonicznych w Areszcie w celu zagwarantowania skazanym z podgrupą P2 możliwości częstszej realizacji tej formy kontaktu;
3. wprowadzenie możliwości rozmów telefonicznych tymczasowo aresztowanych z obrońcami lub pełnomocnikami będącymi adwokatami albo radcami prawnymi;
4. zwiększenie częstotliwości kąpieli;
5. przygotowanie szerszej gamy oddziaływań kulturalno-oświatowych dla osób tymczasowo aresztowanych;
6. zmianę warunków realizacji widzeń umożliwiającą bezpośredni kontakt dla osób tymczasowo aresztowanych oraz rozważenie wyznaczenia dodatkowego dnia widzeń;
7. dbałość o niezwłoczne przekazywanie korespondencji osadzonym;

8. przeprowadzenie remontu cel w oddziale diagnostycznym oraz cel przejściowych;
9. dostosowanie infrastruktury oraz urządzeń jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością, m.in. poprzez odpowiednią modernizację przynajmniej jednej z cel, sanitariatu oraz stanowiska prysznicowego;
10. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
11. umieszczanie w izbach chorych osadzonych, którzy w związku ze stwierdzonymi chorobami mogą narażać pozostałych na zachorowania;
12. dostosowanie treści Karty praw pacjenta do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności;
13. wyposażenie biblioteki w informatory dla cudzoziemców dotyczące praw osób pozbawionych wolności oraz w książki obcojęzyczne;
14. zapewnienie stałego dostępu osadzonych do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego.

II. Kierownikowi Oddziału Zewnętrznego:

1. zwiększenie liczby wychowawców w Oddziale Zewnętrznym;
2. rezygnację z nieustannego dyscyplinowania słownego osadzonych i grożenia im zastosowaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej;
3. zwiększenie częstotliwości kąpieli;
4. zamocowania przesłon pod natryskami;
5. rezygnację ze stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej za mycie się skazanych w umywalniach w czasie nie przeznaczonym na kąpiel;
6. dostosowanie pory wyłączenia prądu w oddziałach mieszkalnych do potrzeb skazanych pracujących;
7. przeprowadzenie remontu ścian korytarzy w pawilonach mieszkalnych;
8. dostosowanie infrastruktury i urządzeń jednostki do potrzeb osób z niepełnosprawnością, m.in. poprzez odpowiednią modernizację przynajmniej jednej z cel, sanitariatu oraz stanowiska prysznicowego;

9. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
10. umieszczanie w izbach chorych osadzonych, którzy w związku ze stwierdzonymi chorobami mogą narażać pozostałych na zachorowania;
11. dostosowanie treści Karty praw pacjenta do sytuacji pacjenta pozbawionego wolności;
12. wyodrębnienie pomieszczenia do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 K.k.w.;
13. rozważenie zezwolenia na zabieranie do cel mieszkalnych przez skazanych z OZ posiłków, które nie zostały spożyte na stołówce;
14. poprawę organizacji zakupów w kantynie dla skazanych;
15. wyposażenie biblioteki w informatory dla cudzoziemców dotyczące praw osób pozbawionych wolności oraz w książki obcojęzyczne;
16. zapewnienie stałego dostępu osadzonych do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego.